

для оптимального набуття студентами практичного досвіду. Робота з пацієнтами та їх родичами дає можливість здобувати навички міжособистісного спілкування, вміння слухати, заспокоювати, підтримувати, спілкуватися. Студенти можуть застосувати набуті на аудиторних заняттях теоретичні знання та практичні навички безпосередньо в роботі з пацієнтами. Зокрема це прийоми дослідження та оцінки функціонального стану, використання методів фізіотерапевтичного впливу, складання індивідуальних реабілітаційних програм, розробка рекомендацій для побутового етапу відновлення тощо. Анкетування показало, що 86% студентів вважають, що розроблені програми та рекомендації, а також відпрацювання прийомів реабілітаційного втручання в умовах аудиторних підготували їх до наступного проходження клінічної практики.

Висновки. Щоб бути конкурентноспроможними на вітчизняному та міжнародному ринку праці майбутнім фізичним терапевтам та ерготерапевтам треба переймати досвід роботи колег і будувати власний досвід. Формування фахівців, які зможуть покращити здоров'я та якість життя пацієнтів, є важливим завданням освіти. Підготовка кваліфікованих кадрів належного рівня у сфері реабілітації може бути ефективною за умови вдосконалення навчального процесу, покращення забезпечення обладнанням і методичними матеріалами, відповідно до нових потреб і вимог розвитку фізичної терапії, а також при застосуванні інноваційних методик і технологій навчання та їх оптимального поєднання.

Н.Г. Левенець

Терміни-метафори як частина професійної мови клінічної медицини

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м.Ужгород, Україна

Терміни є невід'ємною частиною наукової мови. Сталість вживання, повна визначеність значення, продуктивність є обов'язковими вимогами до термінів. Розвиток науки завжди супроводжується розвитком термінології. Кожне нове поняття в науці повинно бути чітко зафіксовано точним словом – терміном. Певна частина термінів з часом застаріває та виходить з вживання, деякі терміни можуть змінювати своє значення, а разом з цим і сферу вживання, а для нових понять у науці виникають нові терміни.

Клінічна термінологія – це досить рухома частина термінологічної системи медичної науки. Умови для цієї рухомості, продуктивності терміноелементів створюються постійним розвитком науки, виникненням нових понять, нових методів дослідження, нових напрямків у науці.

Термінологія клінічної медицини почала формуватися ще у епоху Гіппократа. Велика кількість клінічних термінів пов'язана з іменем Гіппократа – такі терміни як *facies Hippocratica* – Гіппократова маска, *succussio Hippocratis* – Гіппократів шум плеску, функціонують у клінічній термінології до нашого часу. Значна кількість клінічних термінів – це складні та похідні слова побудовані на основі анатомо-гістологічних назв та терміноелементів, які походять переважно з грецької мови. Наприклад: *dermatoplastica* (від грецького *derma* - шкіра та *plastica* – операція з відновлення форми та функції), *appendectomy* (від латинського *appendix* - придатак, в анатомії – червоподібний відросток, та грецького *ectome* - видалення, вирізання), *haematologia* (від грецького *haema* - кров та *logos* - слово).

Інша частина клінічних термінів – це прості та похідні слова з самостійною основою як латинського, так і грецького походження, наприклад: *tussis* – кашель, *contusio* – забій, контузія, *pneumonia* – пневмонія, запалення легень.

Латино-грецька клінічна термінологія доволі конструктивна, а структурні особливості клінічного терміну надають детальну характеристику поняття. Так, хвороби, що мають запальний характер, позначаються терміном, який складається на основі анатомічної назви ураженого органу та терміноелемента *-itis*, що вказує на запальний процес, наприклад: *osteomyelitis* - запалення кісткового мозку, *lymphadenitis* – запалення лімфатичного вузла. Якщо запальний процес уражує зовнішню оболонку органу, то термін будується префіксом *peri-* (навкруг, біля) – *perinephritis* – запалення фіброзної капсули нирки. Якщо процес охоплював внутрішню оболонку органу, термін будувався префіксом *endo-* (всередині) – *endocarditis* – запалення внутрішньої оболонки серця. При запальному процесі тканин навкруг органу термін отримував префікс *para-* (біля, поруч) – *paraproctitis* – запалення клітковини, що оточує пряму кишку.

У процесі розвитку науки та її термінології зміст деяких термінів міг змінюватися. Так наприклад, термін *arteria*, основа якого входить до складу цілої низки клінічних термінів (*arteriosclerosis*, *arteriotomia*, *endarteriitis* та інших), походить від грецького слова *aēr* – повітря та дієслова *tereo* – зберігаю, міщу, оскільки у античних греків існувало помилкове уявлення про те, що судини заповнені повітрям. Однак, хоча зміст терміну змінився порівняно з його стародавнім тлумаченням, він як і раніше зберігає своє місце у складі термінології.

Особливе місце у системі клінічної термінології належить термінам, що склалися історично як метафори, тобто слова, що вживаються у переносному сенсі заснованому на образній подібності. Основу для образних порівнянь при побудові таких термінів могли давати подібність за формою та іншими зовнішніми ознаками, за функціями, зовнішніми маніфестаціями та іншими асоціаціями. Так, термін *cancer* - рак, побудований на основі латинського *cancer* та грецького *karkinos* ще в античні часи, був пов'язаним з деякою схожістю контуру ракової пухлини молочної залози з контуром річкового рака.

Терміни, побудовані як метафори, можна розділити за їх спільними ознаками на такі групи:

1. Терміни, побудовані на схожості за формою, малюнком або іншими зовнішніми ознаками.
2. Терміни, побудовані на кольорових асоціаціях.
3. Терміни, побудовані на схожості функцій або на будь-яких зовнішніх маніфестаціях.
4. Терміни, що базуються на міфологічних образах.

Так, до першої групи разом з терміном *cancer* можна віднести терміни *elephantiasis* – елефантіаз, слоновість (від грецького *elephas* – слон), *leontiasis* – леонтіаз, левовий образ обличчя у хворого на лепру (від грецького *leon* – лев). Зовнішня схожість лежить і в основі таких термінів як *diphtheria* – дифтерія (від грецького *diphthera* – шкірка, плівка, вичинена шкура), або *sarcoma* – саркома, пухлина, що схожа на розрізі на сире м'ясо риби (від грецького *sarx* – м'ясо риби). В терміні *ranula* – ранула (зменшувальне від латинського *rana* – жаба, жабка) відображена схожість під'язикової ретенційної кістки з гортанним міхуром жаби. На зовнішній схожості побудовані також терміни *pectus carinatum* – “курячі груди”, рахітична грудна клітина (від латинського *pectus* – груди та *carina* – виступ грудної клітини вперед як у птиці), *hordeolum* – ячмінь на повіці (зменшувальне від латинського *hordeum* – ячмеї) та інші.

Більшість термінів, що побудовані на кольорових асоціаціях, у своєму складі мають терміноелементи, які означають якийсь колір. Наприклад: *leucoderma* (від грецького *leukos* – білий та *derma* – шкіра) – білі плями на шкірі, *xanthoma* (від грецького *xanthos* – жовтий) – фіброма з жовтим забарвленням.

Серед таких термінів знаходимо також назви, які не називають колір, а побудовані виключно на асоціації. Так, термін *anthrax* – сибірська виразка (від грецького *anthrax* – вугілля), побудовано чисто асоціативно. Основу для такої асоціації дає вугільно-чорний колір струпа сибірської виразки. Асоціативну основу має і термін *icterus* – жовтуха, стан організму, що супроводжується жовтим забарвленням шкіри (від грецького *icteros* – жовта птиця).

Ще одну групу термінів, побудованих як метафори, складають терміни, що базуються на зовнішніх маніфестаціях, відчуттях або схожості функції. Цю групу термінів можна проілюструвати такими прикладами як хорея – *chorea*, амфоричне дихання – *amphorophonia*, аура – *aura* та іншими. Так, термін *хорея* – швидкі, розмашисті мимовільні рухи (від гіперкінезу) походить від грецького *choreia* – танок. Мимовільні рухи при цій хворобі дійсно нагадують танок. Грецьке *aura* означає «подих вітру». Клінічний термін “*аура*” – відчуття подиху – точно передає відчуття, передчуття наближення епілептичного нападу. Шум дихання, який прослуховується над кавернами, схожий на звук, що відчувається при швидкому проходженні повітря над порожньою пляшкою. Цей особливий дихальний шум отримав назву *amphorophonia* (від грецького *phone* – звук та *amphora* – посудина, глечик).

Особливу групу складають терміни побудовані на основі асоціацій з міфологічними образами. Міфологія – це особливий пласт культури. Античні образи та сюжети дали основу для видатних творів літератури, живопису, архітектури. Міфологічні образи широко представлені в термінологічних системах багатьох наук, перш за все гуманітарних. У термінологічній системі медицини вони вирізняються перш за все своєю образністю. Назви хвороб та хворобливих станів часто базувались на античній міфології. Це було притаманне епосі Відродження, коли активно розвивались всі науки, серед них і медицина, а латинська та грецька мови, антична література, філософія вивчалися у вищій школі. В основі більшості таких термінів лежать яскраві міфологічні образи. Так, міфологічний став основою терміну *cyclopia* – циклопія, одноокість. Циклоп (грецьке *Cyclops*) – міфічний велетень з одним круглим оком посеред лоба. В клінічній медицині – це вроджена вада розвитку, що призводить до одноокості плоду.

Донині живається і клінічний термін “*голова Медузи*” – *caput Medusae*. Медуза – міфічне створіння під земного царства. Відповідно до давньогрецького міфу на голові Медузи замість волосся були змії. Клінічний термін “*голова Медузи*” означає специфічне розширення припупкових вен передньої черевної стінки, яке розвивається при застої крові у ворітній вені. Привід для такого порівняння та для створення терміну надають змієподібні скрутіні волосся на голові міфічної Медузи.

На яскравих міфологічних образах побудовано і термін *hermaphroditismus* – двостатевість. В міфології Гермафродит – двостатева істота, син богів Гермеса та Афродіти. Звідси походить і грецьке *hermaphroditos* – двостатевий.

По мірі розвитку медичної термінології, особливо у XIX столітті, у ній починають з'являтися терміни, запозичені з сучасних мов – англійської, французької та інших, наприклад: “*криз*” (від французького *crise* – перелом), “*круп*” (від англійського *croup* – хрипле каркання), “*малярія*” (від італійського *malaria* – нездорове повітря). Але до теперішнього часу кількість таких термінів залишається незначною.

Аналізуючи будову термінів, їх походження, можна впевнитися в тому, що термінологія – це разом з усім і система яскравих, образних назв, що оживляють та урізноманітнюють термінологічну систему медицини. Метафоричні терміни відкривають особливий світ образних порівнянь, що народилися в головах науковців. Вони допомагають увійти в систему термінів, урізноманітнити та розширити свої знання. Знання історії медицини, історії розвитку термінології, історії створення медичних термінів сприяє глибокому засвоєнню та усвідомленню цих термінів, а разом з цим і явищ, що їм відповідають. Це, разом з підвищенням загального освітнього рівня, призводить до глибокого розуміння діагностичного значення клінічних термінів, до розвитку клінічного мислення.